

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR

OILA QADRIYATLARI VA NIKOH USTANOVKALARINING SHAXS KAMOLOTIDAGI O‘RNI

Umarova Dilnoza

Farg‘ona davlat universiteti 2-bosqich magistranti

Annotatsiya. *Mazkur maqolada oila qadriyatlari va nikoh ustanovkalarining shaxs kamolotidagi o‘rni ijtimoiy-psixologik nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Tadqiqotda oila muhitining shaxsning axloqiy, emotsional va ijtimoiy yetukligiga ta’siri, nikohga doir qarash va kutuvlarning shaxsiy rivojlanish jarayonidagi ahamiyati empirik ma’lumotlar asosida yoritiladi.*

Kalit so‘zlar. *Oila qadriyatlari, nikoh ustanovkalari, shaxs kamoloti, ijtimoiy-psixologik omillar, oilaviy munosabatlar, emotsional yetuklik, mas’uliyat, empatiya, shaxsiy rivojlanish, ijtimoiylashuv.*

Oila inson hayotidagi eng muhim ijtimoiy institutlardan biri bo‘lib, shaxsning kamoloti, axloqiy va emotsional rivoji, shuningdek, ijtimoiy moslashuv jarayonida asosiy rol o‘ynaydi. Tarixan va zamonaviy psixologik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, oila qadriyatlari va nikohga doir ustun qarashlar shaxsning hayotiy qarorlar qabul qilish, ijtimoiy rollarni shakllantirish va emotsional barqarorlikka erishishida muhim ahamiyatga ega.

Nikoh ustanovkalari – bu shaxsning turmush qurishga, oilaviy hayotga va yaqin munosabatlarga bo‘lgan psixologik tayyorgarligi va qabul qiladigan qadriyatlari tizimidir. Shaxs o‘z oilasida va nikohdagi rollar orqali empatiya, mas’uliyat, muloqot qobiliyati va ijtimoiy yetuklikni rivojlantiradi. Shu nuqtai nazardan, oila qadriyatlari va nikoh ustanovkalari shaxsiy kamolotning nafaqat psixologik, balki ijtimoiy jihatlarini ham shakllantiradi.

Zamonaviy tadqiqotlarda, jumladan E.Fromm va Abu Ali ibn Sinoning nazariy qarashlariga asoslanib, oila va nikohga ijobiy yondashuv shaxsning ruhiy barqarorligini oshiradi, mas’uliyat va shaxsiy o‘rishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, yoshlar orasida oila qadriyatlariga nisbatan ongli munosabat va nikohga tayyorgarlik shaxs kamolotini yanada mustahkamlashga yordam beradi.

Masalan, Forobiyning fikriga ko‘ra, shaxsiy va ijtimoiy kamolot oilaviy tarbiya va qadriyatlar tizimiga bog‘liq; Fromm esa oiladagi mehr-muhabbat va konstruktiv munosabatlar shaxsning o‘zini anglash va ichki uyg‘unlikka erishishida hal qiluvchi ekanligini ta’kidlaydi.

Shuningdek, so‘nggi yillarda olib borilgan empirik tadqiqotlar, xususan yoshlar va talabalar orasida oila qadriyatlari va nikohga oid qarashlar bilan shaxsiy rivojlanish ko‘rsatkichlari o‘rtasidagi bog‘liqlikni aniqladi. Masalan, ijobiy oilaviy tajribaga ega bo‘lgan shaxslar o‘z qarorlarida mas’uliyatli, empatiyaga ega va stress holatida mustahkam bo‘lish xususiyatlarini namoyon qiladilar. Shu bilan birga, nikoh ustun qarashlari va konstruktiv

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR

oilaviy qadriyatlar shaxsning hayotiy maqsadlarni belgilash, ijtimoiy faollik va shaxsiy mustaqillikni rivojlantirish jarayonini sezilarli darajada qo‘llab-quvvatlaydi.

Natijada, oila qadriyatlari va nikoh ustanovlari shaxs kamolotida nafaqat emotsional va axloqiy, balki ijtimoiy jihatdan ham asosiy tayanch vazifasini bajaradi. Bu esa yoshlar tarbiyasi, oilaviy psixologiya amaliyoti va ijtimoiy rivojlanish bo‘yicha strategiyalarni shakllantirishda muhim nazariy va amaliy ahamiyatga ega.

Xulosa

Oila qadriyatlari shaxsning ijtimoiy, emotsional va axloqiy rivojlanishida muhim rol o‘ynaydi. Ular oilada shakllangan axloqiy me‘yorlar, mehr-muhabbat, hurmat va yordam ko‘rsatish tizimi sifatida shaxsning ichki dunyoqarashi va ijtimoiy moslashuv qobiliyatini belgilaydi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, mustahkam oilaviy qadriyatlar shaxsning mas‘uliyat, empatiya, sabr-toqat va konfliktlarni hal qilish qobiliyatini rivojlantiradi. Shu jihatdan, oila shaxsiy hayot bilan birga ijtimoiy muvozanatning ham markazi hisoblanadi.

Nikoh ustanovlari shaxsning turmush qurishga psixologik tayyorgarligi va o‘zaro munosabatlarda qabul qiladigan qadriyatlar tizimidir. Nikohga doir konstruktiv qarashlar shaxsning o‘zini anglash, muloqot qilish, qaror qabul qilish va ijtimoiy rollarni bajarish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Nikohga ongli tayyorgarlik darajasi yuqori bo‘lgan shaxslar o‘z oilasida barqaror va sog‘lom munosabatlarni saqlashga qodir bo‘ladi.

Psixologik nuqtai nazardan, oila va nikoh shaxsning emotsional barqarorligini va ruhiy sog‘lomligini ta‘minlaydi. Oilaviy qadriyatlar va nikoh ustun qarashlar shaxsning ijtimoiy yetukligini oshiradi: u jamiyatdagi o‘z rolini tushunadi, mas‘uliyatni his qiladi va boshqalar bilan sog‘lom munosabatlar o‘rnatadi. Shu nuqtai nazardan, shaxsiy va ijtimoiy kamolot oilaviy tarbiya va qadriyatlar tizimiga bog‘liq deb qaraladi.

Ijtimoiy va pedagogik jihatdan qaraganda, oila qadriyatlari va nikoh qarashlariga ijobiy yondashuv yoshlar tarbiyasida hal qiluvchi ahamiyatga ega. Mustahkam oilaviy qadriyatlar va konstruktiv nikoh ustun qarashlari shaxsning qaror qabul qilish, konfliktlarni boshqarish va hayotiy maqsadlarini belgilash qobiliyatini mustahkamlaydi. Shu sababli, pedagogik va psixologik amaliyotda oila qadriyatlarini rivojlantirish va nikohga tayyorgarlikni mustahkamlashga alohida e‘tibor qaratish muhimdir.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Akramova F.A., Abdullayeva R.M. Sharq mutafakkirlarining oila xususidagi qarashlari. – T.: Res. «Oila» IAM, 2002. – 28 b.
2. Akramova F.A., Abdullayeva R.M. Oilaviy hayotga doir tavsiyalar. – T.: Res. «Oila» IAM. 2002. – 40 b.
3. Karimova V.M. O‘zbek yoshlarida oila to‘g‘risidagi ijtimoiy tasavvurlar shakllanishi: Psixol. fan. dok. ... dis. – Farg‘ona: FarDU, 1994. – 324 b.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

4.Lutfullayeva N.X. Turmush qurgan talabalarning oilaviy munosabatlarga tayyorligining ijtimoiy psixologik xususiyatlari: Psixol. fan. nom....dis. avtoreferati.– T.: O'zMU, 2006.– 25 b

5.Saribayeva U.S. Oila barqarorligiga jinsiy-psixologik mutanosiblikning ta'siri: Psixol. fan. nom.dis. avtoreferati. – T.: O'zMU, 2007. – 22 b.

